

Novák Gábor

LÉNYEGÉBEN HALOTT

WORLD PRESS PHOTO

2019-10-20 | NOVELLA, WORLD PRESS PHOTO

Ujjaim begyéről lefoszlik a hús, körmöm alól kiserken a vér, annyiszor próbáltam már átszakítani a valóság szürke szövetét – a vasúti híd rozsdálló acéltraverzeit nézem, ha el tudnám hajlítani, talán átdöfnék az eget, én pedig benézhetnék a kulisszák mögé, és megtalálnám a magam igazát.

Hajnalodik – bádogcsónak pöfög el a folyó színén, hullámokat kelt, melyek átrendezik az uszadék, ázott karton, irizáló vegyszer- és olajfoltok mozaikját – egy part menti bádogviskóban tranzistoros rádió szól, az ablakból lavórnyi habos folyadékot zúdít a folyóba két csenevész kéz – a csónak eltűnik a kanyarban, és arra gondolok, el kellene tűnnöm nekem is, a vízumom lejár, tárcám és gyomrom lassan és végleg kiürül, repülőre kellene szállnom és megszöknöm, amíg még lehet – mégsem mozdulok, nap nap után halasztom az elutazást, mert fogva tart a folyó, és a szörnyű sejtés – talán csak napjaink vannak hátra.

Mikor, hogyan kezdődött? Két évtized és több ezer kilométer távlatában, a paranoia első finom érintésével. Húszéves voltam, a kollégiumi szobám ágyán hevertem egy halottsovány, táskás szemű medika társaságában, és együtt néztünk egy dokumentumműsort az agyat megtámadó prionbetegségekről, kururól és Creutzfeld-Jakob-kórról – a képernyőn agysorvadásos marha botladozott, összerogyott, végtagjai vonaglottak, a lány pedig ölébe vonta fejemet, és hosszú, finom ujjával a koponyámat masszírozta, mintha máris az árulkodó szimptomákat keresné.

Aztán a prionokról beszélt, a ritka és különös fehérjékről, melyeknek rendkívül kedvező energiaszintjük szinte tökéletes stabilitást adott. A prionok ellenállnak a magas és alacsony nyomásnak, nem bomlanak el háromszáz Celsius fokra hevítve sem, élettartamuk pedig többszöröse a fehérjéknek, amik az emberi szervezetet alkotják.

evolúciós ugrás

Talán nem is betegség, nevetett fel idegesen, csak evolúciós ugrás – ezren belehalnak, de az ezeregyedik esetben a romlandó fehérjekocsonyát leváltja valami tartósabb, valami más... Fölém kerekedett, combjai oldalamat szorították, hosszú ujjai lejjebb siklottak halántékomról, és már a torkomat markolázták. Talán csak egy kis lökés kell, fúlt el a hangja, egy kis segítség, hogy átbillenj a mezsgyén...

Megborzadva ráztam le magamról, és ugrottam talpra, valami olyat morogtam, hogy le kell rohannom a sarki presszóba, valaki vár – már az utcán jártam, de még mindig magamon érzetem a tévébeli agysorvadásos beteg tompa tekintetét, és nyakamon a hulla-hideg ujjakat.

Azon a napon veszítettem el gondtalanságomat – túl diplomán, munkahelyeket váltva járhattam akárhol, szökhettem bárhova, ha új típusú vírusbetegségről, új, mindennél ellenállóbb baktériumtörzsről, egzotikus gombafertőzésről hallottam, magamon éreztem a tompa tekintetét és a hideg ujjakat – az evolúciós ugrást vártam, azt a másik valóságot, amely feleslegessé tesz minket, roskatag húslényeket; csak a napokban jöttem rá, milyen ostoba voltam – a változást nem holmi mikroszkopikus lények hozzák el, hanem mi magunk.

A gyanú akkor sejlett fel bennem, mikor a városiak életét figyeltem. Nap nap után ugyanazok a rituálék: a nyomornegyedek lakói csónakjaikkal evickélnek a vízben, fuvarra vagy csodára várva, guberáló kölykök egyensúlyoznak a szemétszigeteken, akár a gázlómadarak, túrnak a használt óvszerek, rongyok, felpuffedt hasú kutyatetemek közé, vagy rognak le nyomorúságos birodalmuk szennyből kimentett matracaira. Itt még a fény is más, feltörekvő, startup szervez hulladékmentesítést, hipster vezérei egy dollárt fizetnek egy font összegyűjtött műanyagért, amelyből ékszereket készítenek és adnak el húszszoros haszonnal, a környezettudatosság jegyében. De változás sehol, újra és újra ugyanazokat a köröket járja be a folyóparti élet: mohó testek a szemétből szerzett pénzzel a legközelebbi boltba rogyadoznak, lábak topognak türelmetlenül, vérekes szemek villognak, aszott kezek kapnak a termékek után, tépik falánk dühvel a csomagolást – a nap végére minden visszatér oda, ahonnan elindult, a kihalászott hulladék helyén új műanyag-foszlányokat sodor a víz.

szaporodik és pusztul

Gyerekek és aggastyánok, férfiak és nők, munkások és semmittevők, tébolyodott csavargók, akik éppúgy lehetnek szentek, mint gazemberek; milliányi lélegző, ürítő, álmodó test szenved, görcöl inaszakadtáig, szaporodik és pusztul – mi végre? Élnek,

megöregednek és meghalnak, testük elmállik a sírgödörben vagy a folyó mossa magával őket – eltűnnek, és létezésüknek nem marad más nyoma és értelme, mint pár száz kilónyi műanyag szemét, amelyet szétszórtak életük folyamán.

„A folyó lényegében halott” – dokumentumfilm-hang kattan, sorolja a száraz adatokat, az óceánba sodort vegyszertonnákat és olajköbmétereket, a polietilén-szemcsék milliárdjait. A beteges habokat nézem, a lustán egyesülő és sejtként osztódó hulladékfoltokat, az ősgyík-tarajra emlékeztető fólialebenyeket, zsákállatként duzzadó nejlonzacskókat, dülledt hullószem módján rám meredő buborékokat, és érzem, a hang hazudik vagy téved – a folyó óriás testként moccan, megvonaglik, nehéz párák szállnak fel a színéről, én pedig megpillantom mögöttük a nagy ugrás utáni, másik valóságot, az embertelen és elpusztíthatatlan műanyag bioszférát, amely belőlünk él és táplálkozik, kinyújtja csápjait, a folyón át a tengerbe ömlik, elfoglalja a szárazföldeket és az óceánokat, és mikor már minden talpalatnyi helyet belep, nem lesz szüksége ránk sem. A műanyag-Moloch elpusztítja a feleslegessé vált gazdatesteket, és soha-le-nem-bomlásba dermedve megkezdi időtlen uralmát egész bolygónk felett.

Környezet Environment 3. díj, egyedi
Mário Cruz, Portugália

Újrahasznosítható hulladékot gyűjtő gyerek pihen egy matracon a szeméttengerben (Pasig folyó, Manila, Fülöp-szigetek).

A Pasig River az 1990-es években biológiailag halott minősítést kapott az ipari szennyezés és a megfelelő közegészségügyi infrastruktúra híján a folyóba szemetelő helyi lakosok miatt. A Nature Communications szervezet 2017. évi jelentése szerint a Pasig a világ 20 leginkább szennyezett folyói közé tartozik, évente közel 63 700 tonna műanyag szemetet juttat az óceánba. A folyó megtisztítása folyamatosan zajlik, 2018-ban ezt nemzetközileg díjazták is, de a folyó egyes szakaszain olyan sűrű a szemét, hogy járni lehet rajta.

WORLD PRESS PHOTO kiállítás a Magyar Nemzeti Múzeumban

2019. szeptember 19 – október 23.